

НАУКОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ ІНКЛЮЗИВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Жуковська Аліна Юріївна

канд. екон. наук., доцент

Західноукраїнський національний університет
вулиця Львівська, 11, м. Тернопіль, Україна, 46009

e-mail: zhuk.alina81@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0891-1952>

Scopus Author ID: 36070237700

Представлене дослідження присвячене визначенню та обґрунтуванню наукових детермінант інклюзивного підприємництва як інноваційного інструменту подолання негативних тенденцій соціально-економічного розвитку країн та дієвого механізму розв'язання тих соціальних проблем суспільства, які не може вирішити держава та ігнорують підприємці. Метою роботи є теоретичний аналіз поняття «інклюзивне підприємництво», його розмежування із схожими по змісту поняттями, порівняльна характеристика основних видів підприємництва та благодійної організації. Для досягнення поставленої мети використано наступні загальнонаукові та спеціальні методи: індукцію та дедукцію, логічне узагальнення, аналіз і синтез, порівняння та групування. У статті проаналізовано визначення понять «соціальний бізнес», «соціальне підприємництво», «інклюзивний бізнес» та «інклюзивне підприємництво» в зарубіжній та вітчизняній літературі. Проведено порівняльну характеристику основних принципів функціонування інклюзивного, комерційного і соціального підприємництва та діяльності благодійних організацій. Запропоновано власне трактування поняття «інклюзивне підприємництво». Детально охарактеризовано категорії громадян, які можуть бути залучені до інклюзивного підприємництва. Виокремлено види інклюзивного підприємництва: молодіжне, жіноче, ветеранське, кроскультурне, «срібне» та ін. В умовах постійно зростаючої соціальної нерівності інклюзивне підприємництво виступає перспективним інструментом подолання будь-якої дискримінації та реалізації потенціалу всіх членів суспільства, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей. Перспективними для подальших наукових розвідок є проблеми інституціоналізації інклюзивного підприємництва, виокремлення проблем та перспектив його розвитку в Україні та світі.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивне підприємництво, інклюзивний бізнес, соціальне підприємництво.

Постановка проблеми. Соціальні диспропорції, які поглиблюють соціальну нерівність в суспільстві, зумовлюють необхідність пошуку інноваційних підходів до реалізації соціальної політики. Приблизно до 1970-х рр. бізнес приймав переважно фінансову участь у вирішенні соціальних проблем суспільства шляхом своєчасної сплати податків і сприяння реалізації благодійних програм. Конкретні механізми вирішення соціальних проблем залишались прерогативою держави та інститутів громадянського суспільства. Але сучасні тенденції соціально-економічного розвитку країн, такі як: старіння населення, безпрецедентна соціальна диференціація, масове поширення бідності, міграція населення, перекладання тягаря кризових явищ на плечі пересічних громадян, зниження рівня якості їхнього життя, систематична шкода навколишньому природньому середовищу, збільшують фінансове навантаження на економічно активне населення та загострюють соціальну напругу в суспільстві. Підтримка бажаного

рівня соціальних гарантій вимагає зростання витрат з державного бюджету, який вже не витримує такого навантаження. Саме це зумовило необхідність пошуку альтернативних інструментів розвитку соціальної сфери, одним із яких стало інклюзивне підприємництво.

Інклюзивне підприємництво є інноваційним інструментом подолання негативних тенденцій соціально-економічного розвитку країн, дієвим механізмом розв'язання тих соціальних проблем суспільства, які не може вирішити держава та ігнорують підприємці.

Явище інклюзивного підприємництва нове як для світової, так і для вітчизняної науки, тому його понятійно-категоріальний апарат є малодослідженим. Незважаючи на те, що термін «інклюзія» вперше було застосовано в 1970-х роках у США, переважна більшість науковців трактувала його лише як соціальну інклюзію, під якою розуміли збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі, коли кожна людина сприймається суспільством як індивідуальність і має можливість повноцінно брати в ньому активну участь.

Сьогодні поняття «інклюдія» (англ. *Inclusion* – включення; франц. *inclusif* – той, хто включає в себе; лат. *include* – заключаю, включаю) означає процес активного включення в суспільні стосунки всіх осіб незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей [4, с. 10].

Науковці відзначають великий підприємницький потенціал осіб, які знаходяться в невідповідному становищі на ринку праці (наприклад, молодь, мігранти та особи з інвалідністю) та недостатньо представлені у підприємницькому середовищі (наприклад, жінки, молодь та пенсіонери) [1, с. 212]. Активізація зазначеного потенціалу дасть можливість всім соціальним групам отримати як індивідуальну вигоду (розпочати власний бізнес, влаштуватись на роботу, отримати доступ до якісних товарів та послуг), так і принести користь як роботодавцям (у вигляді прибутку), так і державі (у розбудові інклюзивного суспільства³). Це сприятиме розбудові середнього класу, який є соціальною основою громадянського суспільства та сприяє просуванню і захисту засад демократії, верховенства права та протистоїть будь-яким посяганням на права громадян, у тому числі з боку держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зважаючи на те, що ґрунтовних теоретичних досліджень поняття «інклюзивне підприємництво» у зарубіжній та вітчизняній літературі дуже мало, а передумовою його виникнення ми вважаємо «соціальне підприємництво», доцільно буде проаналізувати публікації, в яких досліджується саме ця наукова категорія.

Проблему соціального підприємництва активно досліджують зарубіжні вчені. Серед них варто відмітити: Дж. Г. Діса (*J. G. Dees*) та Дж. Емерсона (*J. Emerson*) [10], які першими сформулювали п'ять основних ознак соціального підприємництва; Р. Мартіна (*R. Martin*) та С. Осберга (*S. Osberg*) [14], які зосередилися на вивченні особливостей його стратегічного менеджменту; Дж. Мейра (*J. Mair*) та І. Марті (*I. Marty*) [13], які доповнили перелік основних ознак соціального підприємництва специфічною якістю ділового процесу; П. Лайта (*P. C. Light*) [12] та Е. Шоу (*E. Show*) [17], які шукали нові способи задоволення соціальних потреб суспільства за допомогою різних комбінацій ресурсів; Дж. Босчі (*Boschee J.*) та Дж. МакКлурга (*McClurg J.*) [8], які наголошували на важливості отримання доходу соціальними підприємствами як основоположного критерію підприємницької діяльності; Дж. Томпсона

(*Thompson J.*) та Б. Доєрти Б. (*B. Doherty B.*) [18], які обґрунтували специфічну подвійність процесу виробництва економічних і соціальних цінностей і необхідність пошуку оптимального співвідношення між ними на користь останніх; С. Захру, Х. Роухаузера, Н. Бхейва, Д. Нойбаума, Дж. Гейтона (*S. Zahra, H. Rawhouser, N. Bhawe, D. Neubaum, J. Hayton*) [20], М. Річардсона (*M. Richardson*) [15], Ч-Ч. Хуанга та Б. Доннера (*Ch.-Ch. Huang, B. Donner*) [11], які вивчали умови та перспективи розвитку соціального підприємництва в різних країнах світу.

Поняття «інклюзивне підприємництво» значно скромніше представлено в наукових публікаціях. Серед зарубіжних науковців слід відмітити Г. Шахіна (*G. Shaheen*) та М. Тіхіч (*M. Tihic*) [16], яких можна вважати авторами поняття «інклюзивне підприємництво». Серед українських науковців інклюзивне підприємництво як прикладний інструмент подолання бідності досліджує І.М. Репіна [6], а інституційні аспекти підтримки інклюзивного підприємництва на регіональному рівні вивчають О.В. Лях, В.І. Ляшенко та Н.В. Кузьменко [1].

Метою статті є теоретичний аналіз поняття «інклюзивне підприємництво», його розмежування із схожими по змісту поняттями, порівняльна характеристика основних видів підприємництва та благодійної організації.

Виклад основного матеріалу. В науковій літературі зустрічаються різні терміни, які прямо або опосередковано стосуються інклюзивного підприємництва: «соціальна відповідальність бізнесу» (*social responsibility of business*), «соціальний бізнес» (*social business*), «соціальне підприємництво» (*social entrepreneurship*), «інклюзивний бізнес» (*inclusive business*), «інклюзивне підприємництво» (*inclusive entrepreneurship*), «інклюзивні моделі бізнесу» (*inclusive business models*), інклюзивна ділова діяльність (*inclusive business activities*) та «соціальні ініціативи підприємств» (*social enterprise initiatives*).

На перший погляд, враховуючи особливості перекладу, немає жодної різниці між термінами «соціальний бізнес» та «соціальне підприємництво», тому в українській науці ці терміни часто вживаються як синоніми. На нашу думку, це два різних поняття, які схожі між собою лише тим, що мають два рівні мотивації – комерційну та соціальну.

Термін «соціальний бізнес» у науковий обіг увів лауреат Нобелівської премії Мохаммад Юнус (*Muhammad Yunus*). Під «соціальним бізнесом» він розуміє організацію, яка не приносить ні збитків, ні дивідендів, належить

³ Інклюзивне суспільство – це суспільство, де кожен його член може реалізувати свій потенціал незалежно від фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей.

інвестору і всі ресурси використовує для суспільного блага. Весь прибуток реінвестується в бізнес, наприклад, спрямовується на соціальні цілі [19]. Автор виділяє два типи соціального бізнесу: 1) організація, яка: належить інвестору і не приносить ні збитків, ні дивідендів; інвестор вирішує соціальні проблеми за рахунок реінвестування свого прибутку в розширення та покращення бізнесу; з часом інвестори мають право вилучити свої інвестиції, але без прибутку та дивідендів; 2) комерційна організація, яка: належить малозабезпеченим напряму або через трастовий фонд, який реалізує наперед визначену соціальну мету; прибуток йде на зниження рівня бідності [19].

Одним із найбільш поширених визначень поняття «соціальне підприємництво» є визначення, запропоноване М. Річардсоном (M. Richardson) [15]. Під «соціальним підприємництвом» він розуміє широкий спектр різноманітних підприємств, які: мають чітку соціальну мету; отримують значну частину своїх доходів від торгівлі; реінвестують більшу частину свого прибутку у реалізацію соціальної місії [15].

Серед вітчизняних науковців термін «соціальне підприємництво» є більш поширеним у використанні, ніж термін «соціальний бізнес». Автори підсумкового звіту за результатами дослідження «Соціальні підприємства в Україні» [3] під «соціальними підприємствами» розуміють «організації (незалежно від організаційно-правової форми), які вирішують соціальні та/чи екологічні проблеми» [3, с. 5-6]. Автори звіту виокремлюють критерії, залежно від яких ту чи іншу організацію можна віднести до соціальної. Так, якщо в організації: 1) працевлаштовані вразливі групи населення (ветерани АТО, ВПО, люди з інвалідністю, мешканці сільської місцевості та ін); 2) частина чи весь прибуток від діяльності спрямовується на підтримання статутної діяльності громадської чи благодійної організації або благодійного фонду; 3) частина чи весь прибуток виділяється на фінансування окремих видів послуг для соціально вразливих груп населення / підтримки соціальних, культурних чи спортивних заходів, проектів [3, с. 6].

Термін «інклюзивний бізнес» (*inclusive business*) вперше запропонований Всесвітньою радою підприємців зі сталого розвитку (*World Business Council for Sustainable Development*). Дана організація до «інклюзивного бізнесу» віднесла підприємства, діяльність яких спрямована на зниження рівня бідності і створення користі населенню при одночасному дотриманні комерційної мети свого існування. Різниця «інклюзивного бізнесу» та некомерційних і благодійних організацій полягає в отриманні прибутку: представники «інклюзивного бізнесу» отримують прибуток, а некомерційні та благодійні організації – ні. Таким чином «інклюзивний бізнес» виходить за

межі звичайної благодійності і вирішує складні соціальні проблеми: робить товари та послуги більш доступними, підвищує рівень життя, створює можливості для людей з низьким рівнем доходу і, одночасно, отримує власну фінансову вигоду та прибуток.

У формалізованому вигляді концепція інклюзивного бізнесу була вперше представлена 1 липня 2008 року в доповіді ООН «Переваги для всіх: стратегії ведення бізнесу із залученням бідного населення» (*Creating Value for all: Strategies for Doing Business with the Poor*) [9]. В цій програмі були визначені основні риси даної бізнес-моделі і сформульовано найбільш узагальнене визначення поняття «інклюзивний бізнес»: «інклюзивний бізнес – це економічно доцільна схема ведення підприємницької діяльності, що включає малозабезпечене населення як споживачів, покупців, працівників, виробників і підприємців і забезпечує взаємовигідний розвиток для всіх її учасників. Іншими словами, основна мета функціонування і розвитку інклюзивних підприємств – це вирішення основної соціальної проблеми – підвищення рівня добробуту населення [9, с. 14].

Авторами наукового терміну «інклюзивне підприємництво» (*inclusive entrepreneurship*) можна по праву вважати вчених Г. Шахіна (G. Shaheen) та М. Тіхіч (M. Tihic) [16], які визначають «соціальне підприємництво» як стратегію та процес допомоги людям з різними формами інвалідності та/або складним економічним і соціальним положенням в організації підприємницької діяльності за допомогою: бізнес-планування; використання індивідуалізованої мети розвитку бізнесу та планування підтримки; доступу до фінансових ресурсів; використання ресурсів державний і приватних партнерів, що працюють спільно на основі консенсусу.

Серед вітчизняних трактувань поняття «інклюзивне підприємництво» слід відзначити визначення, яке опубліковане в проекті Резолюції конференції «Інклюзивний розвиток бізнесу», яка відбулася 22-23 листопада 2017 р. в Києві [5]: «інклюзивний розвиток підприємництва в сучасних умовах розглядається як політика щодо забезпечення можливості започаткування власного бізнесу чи самозайнятості для всіх груп населення» [5]. Особливий наголос в цій політиці робиться на підтримці тих соціальних груп, які недостатньо представлені серед підприємців, або є вразливими на ринку праці: молодь, жінки, пенсіонери, люди з обмеженими можливостями, представники національних меншин, емігранти чи безробітні громадяни.

Для уточнення понятійного апарату доцільно визначити співвідношення досліджуваних категорій. Аналізуючи зарубіжні трактування понять «соціальний бізнес» та «інклюзивний бізнес» можна побачити, що незважаючи на те, що вони є різні, в дечому перетинаються.

«Соціальний бізнес» – більш загальний термін, який описує бізнес, що створений для вирішення соціальних проблем, таких як: зниження рівня бідності, забезпечення продовольчої безпеки, вирішення кліматичних проблем, покращення добробуту тварин тощо. «Інклюзивний бізнес» є більш конкретним терміном, який описує бізнес, який включає до ланцюжка створеної вартості представників з низьким рівнем доходу з метою зменшення рівня бідності шляхом створення можливостей реалізувати свій потенціал в якості постачальників, продавців, дистриб'юторів або замовників.

Теоретичний аналіз понять «інклюзивний бізнес» (*inclusive business*) та «інклюзивне підприємництво» (*inclusive entrepreneurship*) показав, що в зарубіжній літературі вони мають дещо схожі, але все ж таки різні значення. Обидва трактування є не повними: «інклюзивний бізнес» (*inclusive business*) актуалізує важливість залучення до підприємницької діяльності лише малозабезпечених осіб, а «інклюзивне підприємництво» (*inclusive entrepreneurship*) – осіб з інвалідністю.

Ми пропонуємо під інклюзивним підприємництвом розуміти діяльність підприємств, установ та організацій різних форм власності, які створюють можливості для реалізації потенціалу всіх членів суспільства, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей, в тому числі соціально вразливих верств населення, зокрема: малозабезпечених, молоді, людей з інвалідністю, осіб похилого віку, жителів сільської місцевості, представників національних меншин, ЛГБТ-осіб, мігрантів та внутрішньо-переміщених осіб, учасників та ветеранів АТО тощо (табл. 1). Інклюзивні підприємства обов'язково ведуть екологічно-відповідальну діяльність: ефективно використовують природні ресурси, не забруднюють навколишнє середовище, створюють та використовують відновлювальну енергію та матеріали; несуть відповідальність за екологічні наслідки своєї діяльності.

Основні відмінності інклюзивного підприємництва від комерційного та соціального підприємництва, а також благодійності, наведені в табл. 2.

Таблиця 1

Характеристика категорій громадян, які можуть бути залучені до інклюзивного підприємництва

Категорія громадян	Характеристика категорії	Загальна мета	Специфічна мета
Малозабезпечені громадяни	Малозабезпечені громадяни – це особи, які постійно проживають на території країни та з поважних або незалежних від них причин мають середньомісячний сукупний дохід менший за прожитковий мінімум	Прагнення реалізувати свій потенціал, отримувати особисту вигоду та проносити користь суспільству	Працевлаштуватись та отримувати гідну оплату праці
Жителі сільської місцевості	Жителі сільської місцевості – це особи, які проживають в сільських поселеннях (селах, селищах)		Успішно розпочати трудову діяльність відповідно до здобутої професії
Молодь	Молодь – це юнаки та дівчата віком від 18 до 35 років		Поєднати особисту самореалізацію із шлюбом і материнством
Жінки	Жінки – члени суспільства жіночої статі		Знайти професію, яка буде відповідати їх психо-фізіологічним особливостям та отримувати дохід
Особі з інвалідністю	Особі з інвалідністю – це особи зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження їх життєдіяльності		Знайти застосування своїм знанням та вмінням та отримувати додатковий дохід
Особі похилого віку	Особі похилого віку – особи старше 60 років		Інтегруватись у суспільство, в якому вони проживають, знайти професію, яка буде відповідати їх знанням та вмінням, та отримувати дохід
Представники національних меншин	Національні меншини – це група людей некорінного етнічного статусу, які живуть в сучасному для себе етносередовищі		
Мігранти	Мігрант – це людина, що свідомо та з власної волі перетинає державні або адміністративно-територіальні кордони з метою		

Категорія громадян	Характеристика категорії	Загальна мета	Специфічна мета
	зміни місця проживання або без такої зміни		
Внутрішньо-переміщені особи (ВПО)	Внутрішньо переміщені особи – це люди, які залишили свої домівки, рятуючись від небезпеки, але не перетнули міжнародний кордон, а залишилися на території рідної країни		Адаптуватись в новому для себе середовищі, розпочати трудову діяльність в нових умовах та отримувати гідну оплату праці
Ветерани антитерористичної операції (АТО)	Ветерани антитерористичної операції – це особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав		Відновлення соціально-психологічного благополуччя та адаптація до мирного життя

Складено автором

Таблиця 2

Порівняльна характеристика окремих видів підприємництва

Види Ознаки	Комерційне підприємництво	Соціальне підприємництво	Інклюзивне підприємництво	Благодійність
Основна мета діяльності	Отримання прибутку	Вирішення соціальних проблем суспільства	Отримання прибутку для вирішення соціальних проблем суспільства	Вирішення соціальних проблем суспільства
Тип структури	Комерційна структура	Соціально-орієнтована структура	Комерційна соціально-орієнтована структура	Соціально-орієнтована структура
Вид фінансування	Власний дохід, який прагнуть максимізувати	Власний дохід або зовнішні джерела фінансування	Власний дохід, який прагнуть максимізувати	Зовнішнє фінансування (гранти та пожертви)
Прибуток	Прибуток розподіляється серед власників або акціонерів	Прибуток реінвестується	Прибуток частково розподіляється серед власників, частково реінвестується, а частково спрямовується на вирішення соціальних проблем	Діяльність неприбуткова
Залежність від зовнішніх джерел фінансування	Залучення капіталу у вигляді інвестицій	Потребує залучення зовнішніх джерел фінансування	Залучення капіталу у вигляді інвестицій	Фінансується виключно за рахунок зовнішніх джерел
Характер витрат	Витрати спрямовуються на розвиток бізнесу	Витрати спрямовуються на вирішення соціальних проблем	Витрати спрямовуються на розвиток бізнесу та вирішення соціальних проблем	Витрати спрямовуються на вирішення соціальних проблем

Складено автором

Аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури дозволив виділити наступні види інклюзивного підприємництва:

1) молодіжне підприємництво – це підприємницька діяльність, яку здійснюють молоді люди віком від 18 до 35 років і яка дозволяє їм максимально реалізувати свій потенціал та досягти як індивідуальної, так і суспільної вигоди;

2) жіноче підприємництво – це підприємницька діяльність, яку здійснюють жінки в прагненні максимально реалізувати свій потенціал, знайти баланс між роботою та

родиною та досягти як індивідуальної, так і суспільної вигоди;

3) «срібне» підприємництво – це підприємницька діяльність, яку здійснюють люди після виходу на пенсію з метою реалізації свого потенціалу та досягнення як індивідуальної, так і суспільної вигоди;

4) кроскультурне підприємництво – це підприємницька діяльність, яку здійснюють мігранти та внутрішньо-переміщених з метою адаптації до нового середовища та способу життя та досягнення як індивідуальної, так і суспільної вигоди;

5) ветеранське підприємництво – це підприємницька діяльність, яку здійснюють ветерани та учасники АТО з метою адаптації до мирного життя та досягнення як індивідуальної, так і суспільної вигоди.

За цим принципом можна також виокремити й такі підвиди інклюзивного підприємництва, як: підприємницька діяльність людей з інвалідністю, підприємницька діяльність жителів сільської місцевості тощо.

Висновки. В умовах постійно зростаючої соціальної нерівності інклюзивне підприємництво виступає перспективним інструментом подолання будь-якої дискримінації та реалізації потенціалу всіх членів суспільства, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних,

національних та інших особливостей, в тому числі соціально вразливих верств населення, зокрема: малозабезпечених, молоді, людей з інвалідністю, осіб похилого віку, жителів сільської місцевості, представників національних меншин, ЛГБТ-осіб, мігрантів та внутрішньо-переміщених осіб, учасників та ветеранів АТО тощо. Інклюзивне підприємництво можна вважати індикатором зрілості громадянського суспільства, мірилом рівня соціальної відповідальності підприємців перед працівниками, громадянами та суспільством в цілому.

Перспективними для подальших наукових розвідок є проблеми інституціалізації інклюзивного підприємництва, виокремлення проблем та перспектив його розвитку в Україні та світі.

SCIENTIFIC DETERMINANTS OF INCLUSIVE ENTREPRENEURSHIP

Alina Zhukovska, PhD (Economics), Associate Professor, Department of Management, Public Administration and Personal, Western Ukrainian National University, Lvivska Street, 11, Ternopil, Ukraine, 46009, e-mail: zhuk.alina81@gmail.com; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0891-1952>; Scopus Author ID: 36070237700

The presented research is devoted to the definition and substantiation of scientific determinants of inclusive entrepreneurship as an innovative tool for overcoming negative trends in socio-economic development and an effective mechanism for solving social problems of society that can not be solved by the state and ignored by entrepreneurs. The aim of the work is a theoretical analysis of the concept of «inclusive entrepreneurship», its distinction with similar concepts, comparative characteristics of the main types of entrepreneurship and charity. To achieve this goal, the following general and special methods were used: induction and deduction, logical generalization, analysis and synthesis, comparison and grouping. The article analyzes the definitions of «social business», «social entrepreneurship», «inclusive business» and «inclusive entrepreneurship» in foreign and domestic literature. The comparative characteristic of the basic principles of functioning of inclusive, commercial and social business and activity of charitable organizations is carried out. The own interpretation of the concept of «inclusive entrepreneurship» is offered. The categories of citizens who can be involved in inclusive entrepreneurship are described in detail. The types of inclusive entrepreneurship are distinguished: youth, women's, veteran, cross-cultural, «silver», etc. In the conditions of constantly growing social inequality, inclusive entrepreneurship is a promising tool for overcoming any discrimination and realizing the potential of all members of society, regardless of their physical, intellectual, cultural, linguistic, national and other characteristics. The problems of institutionalization of inclusive entrepreneurship, identification of problems and prospects of its development in Ukraine and the world are promising for further scientific research.

Key words: inclusion, inclusive entrepreneurship, inclusive business, social entrepreneurship.

НАУЧНЫЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ИНКЛЮЗИВНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Жуковская Алина Юрьевна, канд. экон. наук, доцент, кафедра менеджмента, публичного управления и персонала, Запдноукраинский национальный университет, ул. Львовская, 11, г. Тернополь, Украина, 46009, e-mail: zhuk.alina81@gmail.com; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0891-1952>; Scopus Author ID: 36070237700

Представленное исследование посвящено определению и обоснованию научных детерминант инклюзивного предпринимательства как инновационного инструмента преодоления негативных тенденций социально-экономического развития стран и действенного механизма решения тех социальных проблем общества, которые не может решить государство и игнорируют предприниматели. Целью работы является теоретический анализ понятия «инклюзивное предпринимательство», его разграничение с похожими по содержанию понятиями, сравнительная характеристика основных видов предпринимательства и благотворительной организации. Для достижения поставленной цели использованы следующие общенаучные и специальные методы: индукции и дедукции, логическое обобщение, анализ и синтез, сравнение и группировка. В статье проанализированы определения понятий «социальный бизнес», «социальное предпринимательство», «инклюзивный бизнес» и «инклюзивное предпринимательство» в зарубежной и отечественной литературе. Проведена сравнительная

характеристика основных принципов функционирования инклюзивного, коммерческого и социального предпринимательства и деятельности благотворительных организаций. Предложено авторское определение понятия «инклюзивное предпринимательство». Подробно охарактеризованы категории граждан, которые могут быть задействованы в инклюзивном предпринимательстве. Выделены виды инклюзивного предпринимательства: молодежное, женское, ветеранское, кросскультурное, «серебряное» и др. В условиях постоянно растущего социального неравенства инклюзивное предпринимательство выступает перспективным инструментом преодоления любой дискриминации и реализации потенциала всех членов общества, независимо от их физических, интеллектуальных, культурных, языковых, национальных и других особенностей. Перспективными для дальнейших научных исследований выступают проблемы институционализации инклюзивного предпринимательства, выделение проблем и перспектив его развития в Украине и мире.

Ключевые слова: инклюзия, инклюзивное предпринимательство, инклюзивный бизнес, социальное предпринимательство.

Література

1. Лях О. В., Ляшенко В. І., Кузьменко Н. В. Концепція інституційної підтримки інклюзивного підприємництва на регіональному рівні. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 2. С. 212-232. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2018_2_34
2. Офіційний сайт майстерні з виготовлення валяних виробів і розпису по тканині «Рукомисли». URL: <http://www.rukomysly.com.ua/>
3. Підсумковий звіт за результатами дослідження «Соціальні підприємства в Україні». URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6DSntNixLtLZHFoTmJ5SIVjS2s/view>
4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агенство «Україна». 2019. 300 с.
5. Резолюція учасників конференції «Інклюзивний розвиток бізнесу» (22-23 листопада 2017 р.). Проект «ІПРОМІС». Київ. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Inclusive_Business_Dev_Conference_Resolution_22-23.11.2017_MB_Ukr.pdf
6. Репіна І.М. Європейське інклюзивне підприємництво: прикладні інструменти подолання бідності. *Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Європейські студії в Україні: здобутки, виклики та перспективи»*. К., 2017. С. 282-286. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32128/4_R_282.pdf?sequence=1&isAllowed=y
7. Центр соціальної адаптації ветеранів АТО та їх сімей «ПОПУЧ». URL: <https://bezbroni.net/organizations/centr-socialnoi-adaptacii-veteraniv-ato-ta-ih-simej-poruch>
8. Boschee J., McClurg J. Toward a better understanding of social entrepreneurship: some important distinctions. 2003. p. 194.
9. Creating Value for all: Strategies for Doing Business with the Poor. United Nations Development Programme (2008). URL: https://www.undp.org/content/dam/rwanda/docs/povred/RW_rp_Creating_Value_for_All_Doing_Business_with_the_Poor.pdf
10. Dees J.G., Emerson J. Enterprising nonprofits: A toolkit for social entrepreneurs. New York: John Wiley & Sons, 2001. 134 p.
11. Huang Ch.-Ch., Donner B. The Development of Social Enterprise: Evidence from Europe, North America, and Asia. *Research Report*. 2018. №. 40. URL: https://socialwork.rutgers.edu/sites/default/files/report_40.pdf
12. Light P.C. Reshaping social entrepreneurship. *Stanford Social Innovation Review*. 2006. № 3. p. 46.
13. Mair J., Marty I. Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight. *Journal of World Business*. 2006. № 41. p. 36-44.
14. Martin R.L., Osberg S. Social Entrepreneurship: the Case for Definition. *Stanford Social Innovation Review*. 2007. p. 89.
15. Richardson M. Social Enterprise: Lessons learned from the UK : доповідь на II Всеукраїнському форумі соціальних підприємців. Київ, 16.11.2016.
16. Shaheen, Gary & Tihic, Mirza & Abdul-Qadir, El-Java. (2011). Inclusive Entrepreneurship. *Conference: Society for Disability Studies At: San Jose, CA*. URL: <https://www.yumpu.com/en/document/read/4518640/inclusive-entrepreneurship-burton-blatt-institute-at-syracuse->
17. Shaw E. Social entrepreneurship: theoretical antecedents and empirical analysis of entrepreneurial processes and outcomes. *Journal of Small Business and Enterprise Development*. 2007. № 3. p. 418-434.
18. Thompson J., B. Doherty B. The diverse world of social enterprise: a collection of social enterprise stories. *International Journal of Social Economics*. 2006. № 5/6. p. 361-375.
19. Yunus M. Building Social Business: The New Kind of Capitalism that Serves Humanity's Most Pressing Needs. URL: <https://sun-connect-news.org/fileadmin/DATEIEN/Dateien/New/BUILDING-SOCIAL-BUSINESS-MUHAMMAD-YUNUS.pdf>

20.Zahra S., Rawhouser H., Bhawe N., Neubaum D., Hayton J. Globalization of Social Entrepreneurship Opportunities. *Strategic Entrepreneurship Journal*. 2008. Vol. 2. Issue 2. P. 113-117. URL: <http://socialeconomyaz.org/wp-content/uploads/2011/01/zahra.pdf>

References

1. Lyax O. V., Lyashenko V. I., Kuzmenko N. V. Konceptsiya instytucijnoyi pidtrymky inklyuzyvnoho pidpryyemnyctva na regionalnomu rivni. *Ekonomichnyj visnyk Donbasu*. 2018. № 2. С. 212-232. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2018_2_34
2. Oficijnyj sayt majsterni z vygotovlennya valyanyx vyrobiv i rozpsyu po tkanyni «Rukomysly». URL: <http://www.rukomysly.com.ua/>
3. Pidsumkovyj zvit za rezultatamy doslidzhennya «Socialni pidpryyemstva v Ukraini». URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6DSntNixLtLZHFoTmJ5SIVjS2s/view>
4. Poroshenko M.A. Inklyuzychna osvita: navchalnyj posibnyk. Kyiv : TOV «Agenstvo «Ukrayina». 2019. 300 с.
5. Rezolyuciya uchasnykiv konferenciyi «Inklyuzyvnyj rozvytok biznesu» (22-23 lystopada 2017 r.). Proekt «PROMIS». Kyiv. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Inclusive_Business_Dev_Conference_Resolution_22-23.11.2017_MB_Ukr.pdf
6. Ryepina I.M. Yevropejske inklyuzyvne pidpryyemnyctvo: prykladni instrumenty podolannya bidnosti. Zbirnyk materialiv naukovo-praktychnoyi konferenciyi «Yevropejski studiyi v Ukraini: zdobutky, vyklyky ta perspektyvy». K., 2017. S. 282-286. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32128/4_R_282.pdf?sequence=1&isAllowed=y
7. Centr socialnoyi adaptaciyi veteraniv ATO ta yix simej «PORUCH». URL: <https://bezbroni.net/organizations/centr-socialnoi-adaptacii-veteraniv-ato-ta-ih-simei-poruch>
8. Boschee J., McClurg J. Toward a better understanding of social entrepreneurship: some important distinctions. 2003. p. 194.
9. Creating Value for all: Strategies for Doing Business with the Poor. United Nations Development Programme (2008). URL: https://www.undp.org/content/dam/rwanda/docs/povred/RW_rp_Creating_Value_for_All_Doing_Business_with_the_Poor.pdf
10. Dees J.G., Emerson J. Enterprising nonprofits: A toolkit for social entrepreneurs. New York: John Wiley & Sons, 2001. 134 p.
11. Huang Ch.-Ch., Donner B. The Development of Social Enterprise: Evidence from Europe, *North America, and Asia*. *Research Report*. 2018. №. 40. URL: https://socialwork.rutgers.edu/sites/default/files/report_40.pdf
12. Light P.C. Reshaping social entrepreneurship. *Stanford Social Innovation Review*. 2006. № 3. p. 46.
13. Mair J., Marty I. Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight. *Journal of World Business*. 2006. № 41. p. 36-44.
14. Martin R.L., Osberg S. Social Entrepreneurship: the Case for Definition. *Stanford Social Innovation Review*. 2007. p. 89.
15. Richardson M. Social Enterprise: Lessons learned from the UK : доповідь на II Всеукраїнському форумі соціальних підприємців. Київ, 16.11.2016.
16. Shaheen, Gary & Tihic, Mirza & Abdul-Qadir, El-Java. (2011). Inclusive Entrepreneurship. *Conference: Society for Disability Studies At: San Jose, CA*. URL: <https://www.yumpu.com/en/document/read/4518640/inclusive-entrepreneurship-burton-blatt-institute-at-syracuse->
17. Shaw E. Social entrepreneurship: theoretical antecedents and empirical analysis of entrepreneurial processes and outcomes. *Journal of Small Business and Enterprise Development*. 2007. № 3. p. 418-434.
18. Thompson J., B. Doherty B. The diverse world of social enterprise: a collection of social enterprise stories. *International Journal of Social Economics*. 2006. № 5/6. p. 361-375.
19. Yunus M. Building Social Business: The New Kind of Capitalism that Serves Humanity's Most Pressing Needs. URL: <https://sun-connect-news.org/fileadmin/DATEIEN/Dateien/New/BUILDING-SOCIAL-BUSINESS-MUHAMMAD-YUNUS.pdf>
20. Zahra S., Rawhouser H., Bhawe N., Neubaum D., Hayton J. Globalization of Social Entrepreneurship Opportunities. *Strategic Entrepreneurship Journal*. 2008. Vol. 2. Issue 2. P. 113-117. URL: <http://socialeconomyaz.org/wp-content/uploads/2011/01/zahra.pdf>